

sikkerhed vil det være rimeligt at delagtiggøre brugerne i. En indledning til den annoncerede udgave af DHB for 1970–73, som redegør for bibliografiens afgrænsning og opbygning med reglerne for, hvorledes litteraturen fordeles i hovedafsnit og undergrupper, er en simpel nødvendighed. Ikke mindst arten af den samtidshistoriske del af litteraturen må beskrives klart. Og så skal fordelingsreglerne respekteres. Et emneordsregister vil lette vejen ind i DHB, hvor indholdsfortegnelsen nu kun tårner sig op som et uoverstigeligt murværk.

BIBLIOGRAFISK REALISME – EN REPLIK

AF

ERLAND KOLDING NIELSEN OG ANN WELLING

Erik Alstrup har skrevet en indgående og analytisk skarpsindig anmeldelse af Dansk Historisk Bibliografi 1974–1976. Han slår ned på en række problemer, som altid vil være relevante for en bibliografi med Dansk Historisk Bibliografis sigte, afgrænsning og faglige ambition. Hans konklusioner er dog i flere tilfælde misvisende, fordi de er for vidtgående og lidt ude af proportion. Et væsentligt forhold omkring det fagbibliografiske arbejde overses endvidere, omend Alstrup ikke ensidigt skal lastes for det. Siden 1974, hvor udarbejdelsen af bibliografien blev overtaget af Erland Kolding Nielsen, har der været arbejdet såvel løbende som retrospektivt på årene 1970 ff. Af grunde, som er dels arbejdsmæssigt betingede, dels institutionelt begrundede i Det Kongelige Biblioteks accessionsstruktur, har det hele tiden være sigtet, at bibliografien skulle udkomme i løbende dele, hvilket – trods de beklagelige forsinkelser, der er indtruffet – sætter grænser for den fuldstændighed, en retrospektiv bibliograf bedre kan tilstræbe. Det skyldes endvidere redaktørskiftet i 1981 imellem Erland Kolding Nielsen og Ann Welling og den deraf følgende omlægning af arbejdsgangen, at årene 1974–1976 er blevet færdige før 1970–1973. Vi finder imidlertid, at de må ses under en helhedssynsvinkel, og i bindet fra 1970–1973 vil der blive redegjort for ændringer i forhold til tidligere dele af bibliografien samt for de nærmere retningslinier for årene 1970–1976, der er anlagt.

For at forstå selektionsgrundlaget for bibliografien er det væsentligt at holde sig for øje, at det principielt omfatter en primær gennemgang og registrering ved autopsi af:

1. Den nationalbibliografiske accession, der igen er karakteriseret ved, at den dels omfatter pligtaflevering af dansk litteratur, der indløber systematisk omend ofte med store forsinkelser, og dertil rummer en række huller, dels de udenlandske danica, der indkommer i spredt orden og ofte forsinket i forhold til beretningsårene og principielt aldrig med sikkerhed for fuldstændighed, hvor omfattende accessionen end måtte være. Dansk Bogfortegnelse er her kun en kontrolinstrument.

2. De faghistoriske hovedtidsskrifter, danske såvel som udenlandske, samt faglige marginaltidsskrifter ud fra en faglig vurdering af deres relevans og betydning for dansk historie eller historieforskning.

3. Ikke-faglige tidsskrifter med artikler af historisk indhold. Bibliografens opmærksomhed på tidsskrifter af denne kategori henledes sædvanligvis gennem sekundære henvisninger til enkelte artikler, og en primær verifikation medfører undertiden, at man beslutter at gennemgå hele tidsskriftsårgangen eller hele tidsskriftet som sådan, *uden* at det ville være rimeligt at drage den konklusion, at »når imidlertid periodica som ... med flere andre lignende tilsnit nu en gang er blevet inddraget, forpligter det; det må forventes, at alle tilsvarende årbøger og tidsskrifter er blevet gennemset...«. Nej, det gør det ikke, idet kilderne er henvisninger i den øvrige litteratur, som metodisk set alene sikrer, at nogle artikler, der ellers ikke ville blive gjort tilgængelig for forskningen, kommer med ud fra henvisningens relevansindicium, men man kan ikke drage nogen konsekvens med hensyn til videre forpligtelser, for så standser den først ved gennemgangen af alle ca. 8.000 danske tidsskrifter. Og nogle af de som forbigåede anførte er reelt ikke forbigået. *Saga* er således gennemgået til DHB 1970–1973, men synes ifølge *Dansk Periodicafortegnelse 1970–1975* (1977) at være gået i stå i 1973/74, og for perioden efter 1976 er den nationalbibliografiske periodicafortegnelse – som enhver fagbibliograf i teori såvel som i praksis må forlade sig på – endnu ikke udkommet.

Derimod vil vi nok medgive anmelderen, at det er et forkert princip ikke at angive væsentlige gennemgåede fagtidsskrifter, selv om de ikke har vist sig at indeholde relevant stof. Der er imidlertid ført en systematisk protokol over alle gennemgåede tidsskrifter, således at vi kan oplyse, at alle de af anmelderen som udeladte anførte *er* gennemgåede. Men så at drage den videre konklusion, at vi skulle have gennemgået yderligere et antal tidsskrifter, blot fordi vi har verificeret sekundære henvisninger, er også her at gå for vidt. Ligeledes burde vi have anført gennemgangen af en lang række bibliografier – bl.a. *International Bibliography of Historical*

Sciences og flere andre, som anmelderen ikke peger på – som rent faktisk ikke har givet yderligere primærhenvisninger i forhold til, hvad der i øvrigt er registreret gennem autopsy.

De såkaldte »tabte« artikler, som anmelderen gør meget ud af, er – med enkelte forbiere – alle meget små og marginale artikler, som DHB også tidligere har valgt fra. Selv hos Henry Bruun kan der påvises mangler, som falder ind under de ovennævnte betragtninger, men at drage den konklusion, at der kan rejses alvorlig tvivl om DHB's pålidelighed, finder vi ude af proportion.

Andre af anmelderens iagttagelser kunne fortjene en videre diskussion – således f.eks. forholdet imellem Dansk Bogfortegnelse og pligtafleveringen til Det Kongelige Bibliotek, hvor hovedproblemet er, at Dansk Bogfortegnelses afgrænsningskriterier og den gældende pligtafleveringsordning fra 1927 netop ikke sikrer, at man principielt kan regne med fuldstændighed – men pladsen tillader det ikke her.

Anmelderen rejser endnu et principielt kritikpunkt, nemlig om man skulle have inkorporeret specialfagbibliografier som f.eks. den skolehistoriske, der både indeholder historisk og *aktuelt* stof, hvoraf det sidstnævntes funktion naturligvis er kildematerialets. Konsekvensen heraf ville imidlertid være uhåndterlig, metodisk som praktisk, resultatet ville blive en nationalbibliografi, som i øvrigt ikke findes i forvejen.

En bibliografi af DHB's omfang – der tilmed gerne skulle have været *løbende* – vil altid være et kompromis imellem utilstrækkelige tidsmæssige ressourcer og graden af fuldstændighed. Den sidste halve procent koster ofte mere tid end de første halvtreds. Bibliografien kan imidlertid suppleres, og anmelderens tilføjelser vil blive vurderet ud fra bibliografiens anlæg og sigte, og nogle af dem vil utvivlsomt blive optaget i DHB 1970–1973.

AFSLUTTENDE SVAR FRA ERIK ALSTRUP

Ann Welling og Erland Kolding Nielsen har i deres ovenstående replik vist, at grænsen mellem bibliografisk realisme og bibliografisk idealisme kan sættes efter behov. På den ene side anfører de to redaktører, at udenlandske periodica som bl.a. *Bremisches Jahrbuch* og internationale fagbibliografier som bl.a. *International Bibliography of Historical Sciences* er blevet gennemgået; redaktørene opfatter tydeligvis gennemgangen af disse og andre titler som nødvendig og altså salonfæhig, også selv om der

ikke er konstateret relevant stof. På den anden side bedømmes det som ren idealisme at underkaste f.eks. *Statsvetenskaplig tidskrift*, der vel på grundlag af *Dania Polyglotta* (1976, s. 23) er registreret med 1 bidrag (nr. 708), et gennemsyn for samtlige 3 årganges vedkommende; gennemsynet ville som nævnt have afsløret yderligere 1 artikel som relevant. Når andre periodica som f.eks. *Karolinska Förbundets Årsbok* anføres som gennemgået og dog kun (fejlagtigt) er noteret for 1 bidrag, er det svært at se, hvorfor *Statsvetenskaplig tidskrift* ikke findes blandt de fuldstændigt gennemgængede periodica.

Imidlertid er den lidt usikre kurs på dette punkt ikke væsentlig ved bedømmelsen af DHB 1974–76. Og således er det da heller ikke fremstillet i anmeldelsen, hvor jeg jo fremhæver, at grundlaget for bibliografien er solidt. Derimod anset jeg det for en elementær fejl, at *Dania Polyglotta* ikke er gennemgået for årene efter 1976, og at *Historical Abstracts* er forbigået. Her er ikke tale om bibliografisk idealisme, men om uomgængelige led i arbejdet.

Det centrale punkt er dog de tab af især bidrag i danske og udenlandske periodica, men også af monografier og samleværker, der er konstateret ved gennemgang af et antal periodica og specialiserede fagbibliografier. Anmeldelsens iagttagelser med hensyn til periodicaerne byggede på resultaterne af en stikprøve, der omfattede 30 tilfældigt udvalgte periodica ud af de i alt 366, som Ann Welling og Erland Kolding Nielsen har gennemgået systematisk. I 12 af disse 30 periodica er der blevet fundet større og mindre artikler, som ikke er registreret i DHB. I forbindelse med andet bibliografisk arbejde har jeg haft lejlighed til at udvide stikprøveundersøgelsen, således at der nu er gennemgået 40 periodica eller mere end 10% af det samlede periodicagrundlag for DHB. 18 af disse periodica rummer stof, der ikke genfindes i DHB.

Til resultaterne af den oprindelige stikprøveundersøgelse har Ann Welling og Erland Kolding Nielsen den kommentar, at hovedparten af de tabte bidrag som følge af deres lidenhed og marginale karakter bevidst er udeladt. Bemærkningen overrasker unægteligt. Når undtages DHB for årene 1967–69, er et karakteristikum ved bibliografien jo netop, at der ikke blot registreres faghistoriske hovedværker og anden afhandlingslitteratur, men også populærvidenskabelig og trivialfaglig litteratur. Det gælder også for DHB 1974–76. Jeg skal ikke være smålig; nogle af de titler, jeg har fundet, kunne gerne undværes. Men så skal bidrag som f.eks. »Udgående husmor fra Fredensborg og Amalienborg. Et nærportræt af den travle dronning Margrethe« (nr. 706), også falde for redaktørernes omfangs- og væsentlighedskriterium. DHB ville blive ganske meget smallere. Det er ikke ønskeligt.